O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

“SIVILIZATSIYALAR CHORRAHASIDAGI O‘LKA: MARKAZIY OSIYO TARIXINING YANGI TADQIQOT YO‘NALISHLARI VA METODOLOGIK YONDASHUVLAR”

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY ANJUMAN MATERIALLAR TO‘PLAMI

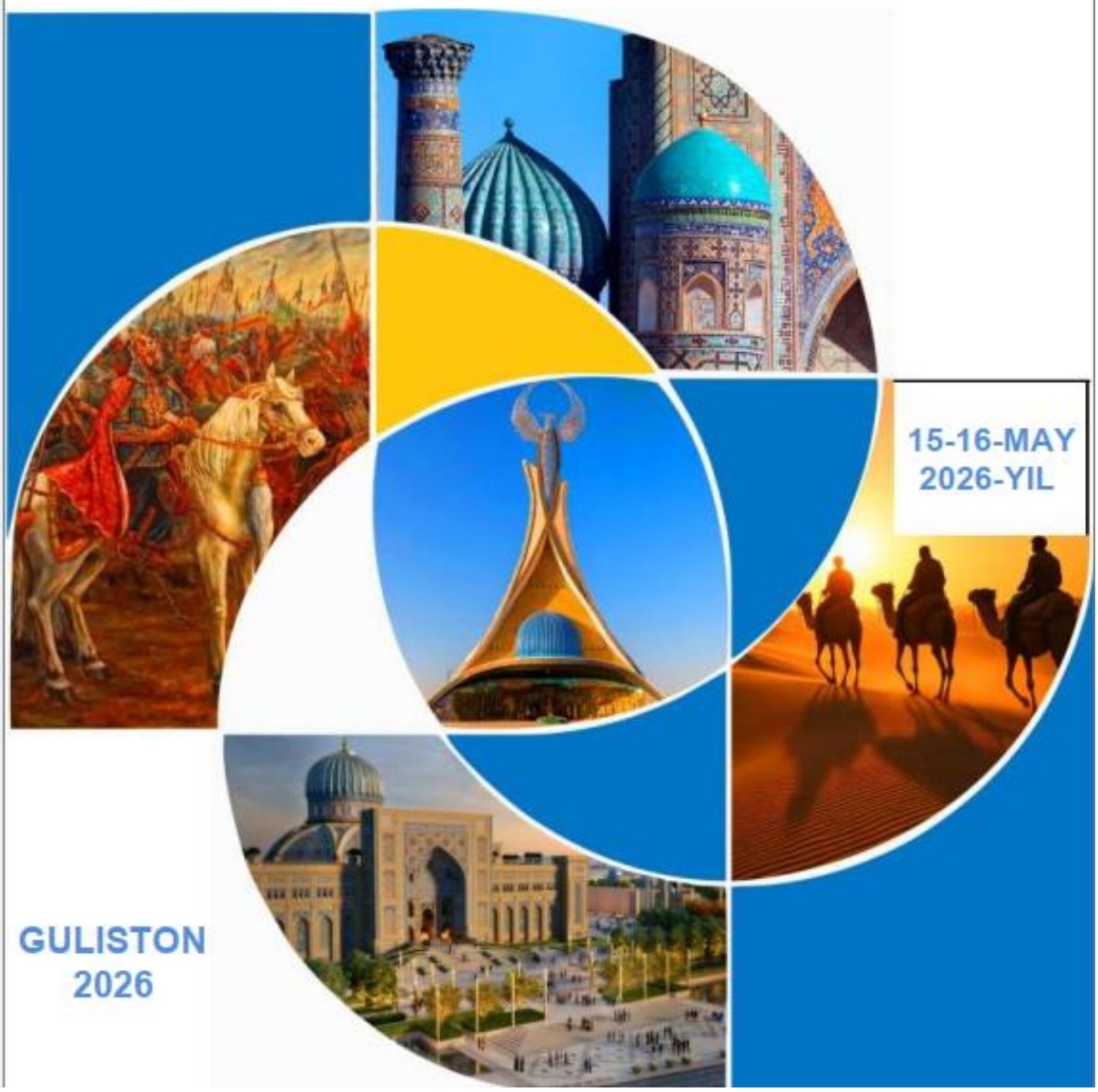

15-16-MAY
2026-YIL

GULISTON
2026

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

«SIVILIZATSIYALAR CHORRAHASIDAGI O‘LKA: MARKAZIY OSIYO TARIXINING YANGI TADQIQOT YO‘NALISHLARI VA METODOLOGIK YONDASHUVLAR»

MAVZUSIDAGI

XALQARO ILMIY ANJUMAN

MATERIALLARI

(15-16-may, 2026-yil)

Guliston-2026

УДК:1
ББК:87
Т-19

«Sivilizatsiyalar chorrahasidagi o‘lka: Markaziy Osiyo tarixining yangi tadqiqot yo‘nalishlari va metodologik yondashuvlar» mavzusidagi xalqaro ilmiy anjumani materiallari. –Guliston: Universitet, 2026. -399 bet.

To‘plamga O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirining Mahkamasining 2026-yil 16-yanvardagi 11-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan «O‘zbekiston Respublikasida 2026 yilda Xalqaro miqyosda o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik anjumanlar rejasi» asosida **«Sivilizatsiyalar chorrahasidagi o‘lka: Markaziy Osiyo tarixining yangi tadqiqot yo‘nalishlari va metodologik yondashuvlar»** mavzusidagi ilmiy anjuman materiallari kiritilgan.

Mas’ul muharrirlar: prof. M.T.Xodiyev, prof. Z.R.Ishanxodjayeva.

Taqrizchilar: prof. F.E.Toshboyev, prof. Q.O.Almanov, prof. S.S.Qudratov.

Tahrir hay’ati: U.Mavlyanov, O.Ayupov, Q.Abdushukurov, O.Nazarov, D.Sangirova, N.Mirzayeva, A.Sulaymanov, D.Qudratov, Sh.Ma’rufov, R.Ne’matov, I.Rayimjonov, D.Aliboyev, A.Abdumatov, S.Galiyev.

UDK:1
BBK:87

© «Sivilizatsiyalar chorrahasidagi o‘lka: Markaziy Osiyo tarixining yangi tadqiqot yo‘nalishlari va metodologik yondashuvlar» mavzusidagi xalqaro ilmiy anjumani materiallari.

© Guliston davlat universiteti, 2026.

MUNDARIJA

M.T.Xodjiyev	KIRISH	3
	1-shu'ba: *INSONIYAT SIVILIZATSIYASI RIVOJIDA «BUYUK IPAK YO'LI»NING AHAMIYATI*	
Serkan SARI	MODERN YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİNDE KALİTE GÜVENCESİ: TÜRKİYE DENEYİMİ VE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR	4
Ergashev I., Nabiyev M.J.	O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI SIYOSATINI RIVOJLANTIRISHIDA «O'ZBEKISTON TASHQI SIYOSATIDA MARKZIY OSIYO – BOSH USTUVOR YO'NALISH» G'OYASINING IJTIMOIY-SIYOSIY TAHLILI	8
Ayupov O., Mo'minov Sh.I.	SHARQ VA G'ARB SIVILIZATSIYALARINI BOG'LAGAN BUYUK IPAK YO'LINING TARIXIY-MADANIY AHAMIYATI	10
Мавланов Ў.	УСТРУШОНА – БУЮК ИПАК ЙЎЛИ ЧОРРАҲАСИДАГИ ЎЛКА	13
Кобзева О.П.	КОНТАКТЫ НАРОДОВ УЗБЕКИСТАНА С КИТАЕМ В КОНТЕКСТЕ РАННЕЙ ИСТОРИИ ШЕЛКОВОГО ПУТИ	15
To'ychiboyev B.B.	MARKAZIY OSIYO XALQLARI ETNOGEOGRAFIYASI MUAMMOLARI (Interdistsiplinar yondashuv)	18
Aliyev U.A., Abduraxmanova M.O.	XIX ASRNING OXIRIDA QOZOG'ISTONDAGI IJTIMOIY-SIYOSIY AHVOL	19
Azizqulov A.A.	BUDDAVIYLIKNI JAHON DINIGA AYLANISHIDA MARKAZIY OSIYO XALQLARINING O'RNI	21
Мавланов Ў., Юсупова Х.М.	ШОШ-УСТРУШОНА АЛОҚАЛАРИ ВА КАРВОН ЙЎЛЛАРИ	23
Erbo'tayeva O'.S.	XOVOS–FARG'ONA MADANIY ALOQALARI: TARIXIY JARAYONLAR VA TARAQQIYOT YO'NALISHLARI	26
Ismoilov S.T.	BUYUK IPAK YO'LI TARIXIDA O'ZBEKISTONNING O'RNI	28
Мирзаева Н.Д.	РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ГОЛОДНОЙ СТЕПИ В ПУТЕВЫХ НАРРАТИВАХ: ИСТОРИКО-ДИСКУРСИВНЫЙ АНАЛИЗ	31
Шокиров Т. С.	ИСТОРИЧЕСКИЕ КОРНИ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ НАРОДОВ УЗБЕКИСТАНА И ЕГИПТА В ДРЕВНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СТАНОВЛЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	33
Abdushukurova I.K.	THE ROLE OF THE SILK ROAD AND CENTRAL ASIA IN THE DEVELOPMENT OF SCIENCE IN WESTERN COUNTRIES	35
Исроилов М.Я.	СИРДАРЁНИНГ ЎТМИШДА ВА ҲОЗИРДА БУЮК ИПАК ЙЎЛИДАГИ ЎРНИ	37
Jo'rayev I.B.	ILK O'RTA ASRLARDA SO'G'D SAVDOGARLARINING XALQARO SAVDODAGI MAVQEI	38
Abdulxay G.U., Solijonova S.S.	AMIR TEMUR DAVRIDA SAVDO TIZIMI VA SAVDO YO'LLARINING RIVOJLANISHI	41
Mamatov Sh.M., Abduraxmanova M.O.	CHOCH, O'TROR VA ISFIJOB VOHALARIDA QISHLOQ AHOLI MANZILGOHLARINING TARIXIY-GEOGRAFIK XUSUSIYATLARI	43
Odinayev Ch.T.	ILK O'RTA ASRLARDA USTRUSHONANING O'RNI VA AHAMIYATI	45
Madraximova G.	MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYASIDA QO'QON XONLIGI ME'MORCHILIK MAKTABINING TUTGAN O'RNI	47
Abdulxay G.U., Yusupova L.U.	BUYUK IPAK YO'LINING QADIMGI VA O'RTA ASRLARDA XALQARO SAVDO TIZIMI SHAKLLANISHIDAGI ROLI	49
Каромов Ш.	АНТИК ВА ИЛК ЎРТА АСРЛАРДА НАСАФ-НАХШАБ ВИЛОЯТИНИНГ ЖАНУБИЙ СУҒДДА КЕЧГАН ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ ЖАРАЁНЛАРДАГИ ЎРНИ	51
Bo'riboyev Sh.A.	SAVDODA MILLIY O'LCHOV BIRLIKLARI VA UNING AHAMIYATI	54
Abduraimov D.S.	USTRUSHONA–SUG'D MADANIY INTEGRATSIYASI: O'ZARO TA'SIR YO'LLARI VA YO'NALISHLARI	56
Aliboyev D.D., Raxmonova S.D.	BUYUK IPAK YO'LI VA UNING TARIXIY AHAMIYATI	57
Чублуков П.Ю.	СРЕДНЯЯ АЗИЯ В СИСТЕМЕ ЭЛЛИНИСТИЧЕСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ: ТРАНСФОРМАЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ И КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ	59
Турсунова Н.С.	ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНЫЕ СВЯЗИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ И КИТАЯ В ЭПОХУ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	62
Zaylobiddinov Sh.B.	QADIMGI MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYASIDA O'ZBEKISTON HUDUDINING IQTISODIY VA MADANIY AHAMIYATI	64
Nazarov O.R., Asomiddinova G.M.	O'ZBEKISTONNING BUYUK IPAK YO'LI SIVILIZATSIYASIDAGI TARIXIY O'RNI	66

в Давань. Но так как кангюйцы несколько раз нападали на Давань, то Цяосайти пробыв на княжении не более года, ушел обратно. Хань опять поставил его гюймисским владетелем, а Яньлю отпустил обратно в Давань под условием платить обыкновенную дань».

Литература.

1. История государственности Узбекистана / Под ред. Э.В. Ртвеладзе, Д.А. Алимовой. Т.1. – Т.: 2009.
2. Древние авторы о Средней Азии (VI в. до н.э. – III в. н.э.). Хрестоматия. /Под ред. Л.В. Баженова. – Т., 1940. – 170 с.
3. Ртвеладзе Э.В. Дипломатия стран Центральной Азии в древности (I тыс. до н.э.- X в. н.э.). НМЖМП. – Москва, 1999, № 1. – С. 118-137.
4. Ртвеладзе Э.В. Цивилизации, государства, культуры Центральной Азии. – Т.: УзМЭД; 2008.
5. Бичурин Н.Я. (Иакинф). Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. Т. 2. – М.-Л., 1950.

MARKAZIY OSIYO XALQLARI ETNOGEOGRAFIYASI MUAMMOLARI
(Interdistsiplinar yondashuv)

To'ychiboyev B.B. – dotsent, GDPI

Zamonaviy gumanitar fanlar tizimida etnogeografiya etnik jarayonlarni hududiy, tarixiy va madaniy jihatdan kompleks tahlil qiluvchi muhim fanlararo yo'nalish sifatida shakllanmoqda. Ayniqsa, Markaziy Osiyo kabi qadimdan turli sivilizatsiyalar, xalqlar va madaniyatlar chorrahasi bo'lib kelgan hududlarda etnogeografik jarayonlarni tadqiq etish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. Bu mintaqa uzoq tarixiy taraqqiyot davomida turli etnik komponentlar, migratsiya oqimlari, madaniy aloqalar va sivilizatsion ta'sirlar markazi bo'lib kelganligi bilan ajralib turadi. Shu sababli Markaziy Osiyo xalqlari etnogeografiyasini tadqiq qilish nafaqat etnologiya, balki tarix, antropologiya, demografiya, lingvistika va ijtimoiy geografiya fanlari uchun ham muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega [7: 30–36]. Mazkur fan etnologiya, ijtimoiy geografiya, antropologiya va tarix fanlari kesishmasida shakllangan bo'lib, etnik guruhlarning joylashuvi, migratsiyasi, madaniy rivojlanishi va tabiiy muhit bilan o'zaro munosabatlarini o'rganadi. Shu nuqtai nazardan etnogeografiyani faqat etnik xaritalarni tasvirlovchi yo'nalish sifatida emas, balki etnik makonning tarixiy dinamikasini tahlil qiluvchi kompleks fan sifatida baholash mumkin [6: 41–47].

Etnogeografiyaning nazariy asoslari etnologiya fanining shakllanishi bilan uzviy bog'liqdir. Etnologiya etnik guruhlarning kelib chiqishi, etnik tarixi, madaniy xususiyatlari va etnik jarayonlarni tadqiq etuvchi fan sifatida XIX–XX asrlarda mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida shakllandi. Bu fan doirasida etnos tushunchasi markaziy nazariy kategoriya sifatida namoyon bo'ldi. Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko'ra, etnos umumiy til, madaniyat, tarixiy xotira va etnik o'zlik hissiga ega bo'lgan barqaror ijtimoiy birlik sifatida talqin qilinadi [7: 30–36]. L.N. Gumilyov etnosni tabiiy muhit va tarixiy jarayonlar ta'sirida shakllanadigan biosotsial tizim sifatida izohlaydi. Uning fikricha, har bir etnos muayyan geografik muhit bilan chambarchas bog'liq bo'lib, etnogenez jarayoni tabiat va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlar natijasida yuzaga keladi [3: 43–50]. Bu nazariya etnogeografiya uchun muhim metodologik ahamiyatga ega bo'lib, etnik jarayonlarni geografik muhitdan ajralgan holda o'rganish mumkin emasligini ko'rsatadi. Markaziy Osiyo misolida mazkur yondashuv ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki mintaqaning tabiiy-geografik xususiyatlari – vohalar, dashtlar, tog'li hududlar va cho'l zonalari aholi joylashuvi hamda etnik jarayonlarga kuchli ta'sir ko'rsatgan. Voha sivilizatsiyalari asosan o'troq dehqonchilik madaniyati bilan bog'liq bo'lsa, dasht hududlarida ko'chmanchi chorvador madaniyati shakllangan. Bu ikki madaniy-iqtisodiy tizimning uzoq asrlar davomidagi o'zaro munosabatlari Markaziy Osiyo etnogenezining muhim xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Etnogeografiyaning muhim vazifalaridan biri etnik guruhlarning hududiy joylashuvini tadqiq qilishdir. Bu jarayonda aholining tabiiy muhitga moslashuvi, migratsiya harakatlari va ijtimoiy-iqtisodiy omillar muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Masalan, qadimgi sivilizatsiyalar asosan suv resurslari va hosildor yerlar mavjud bo'lgan hududlarda shakllangan. Amudaryo va Sirdaryo havzalari ham aynan shunday tarixiy-madaniy makonlardan biri hisoblanadi [4: 45–50]. Zamonaviy etnogeografiyada etnik jarayonlarni kompleks tahlil qilishga katta e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, migratsiya, demografik o'sish, urbanizatsiya va globalizatsiya jarayonlari

etnik makonning o‘zgarishiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bois etnogeografik tadqiqotlarda demografik va ijtimoiy tahlil usullaridan keng foydalanilmoqda [5: 47–52]. Markaziy Osiyo etnogeografiyasini o‘rganishda antropologik tadqiqotlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Arxeologik va antropologik materiallar mintaqada aholining shakllanishi uzoq davom etgan etnogenetik jarayonlar bilan bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi. Tadqiqotchilarning fikricha, Markaziy Osiyo aholisi tarkibida yevropeoid va mongoloid komponentlar turli tarixiy davrlarda o‘zaro aralashib borgan [1:18–21]. Til va etnos munosabatlari ham Markaziy Osiyo etnogeografiyasini o‘rganishda muhim ilmiy manba hisoblanadi. Chunki mintaqada turkiy va eroniy til muhitlarining asrlar davomidagi o‘zaro ta’siri murakkab etnolingvistik jarayonlarni vujudga keltirgan. Bu holat ayniqsa aholining etnik identifikatsiyasi va madaniy taraqqiyotida muhim o‘rin tutgan. Lingvistik materiallar etnogeografik tadqiqotlarda muhim manba hisoblanadi. Til muhiti etnik jarayonlarning muhim ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, u xalqlarning migratsiyasi, madaniy aloqalari va etnik integratsiya jarayonlarini aks ettiradi. Markaziy Osiyoda turkiy va eroniy til muhitlarining uzoq davom etgan o‘zaro ta’siri mintaqa etnik tarixining muhim xususiyati hisoblanadi [2: 90–92]. Shu tariqa, etnogeografiya fanining nazariy-metodologik asoslari etnik jarayonlarni tarixiy, demografik, antropologik va lingvistik omillar bilan o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilishni talab etadi. Bu esa Markaziy Osiyo xalqlari etnogeografiyasini tadqiq qilishda interdistsiplinar yondashuvning muhim ilmiy ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Demak, yuqorida ta’kidlab o‘tganimizdek, Markaziy Osiyo etnik tarixining shakllanishi uzoq davom etgan etnogenetik, migratsion va madaniy jarayonlar natijasi hisoblanadi. Mintaqaning geografik joylashuvi, Buyuk Ipak yo‘li faoliyati, voha va dasht madaniyatlarining o‘zaro ta’siri, shuningdek turli etnik komponentlarning aralashuvi Markaziy Osiyo etnogeografiyasining asosiy xususiyatlarini belgilab bergan. Zamonaviy etnogeografik tadqiqotlarda interdistsiplinar yondashuv muhim metodologik ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv turli fan sohalari ma’lumotlarini birlashtirgan holda etnik jarayonlarni xolis va kompleks tahlil qilish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan Markaziy Osiyo xalqlari etnogeografiyasi nafaqat tarixiy tadqiqot obyekti, balki zamonaviy ijtimoiy va madaniy jarayonlarni anglashda ham muhim ilmiy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. Алексеев В.П., Аскаров А.А., Хўжайов Т.К. Историческая антропология Средней Азии. –Т.: Фан, 1990.
2. Бромлей Ю.В., Марков Г.Е. Этнография. – Москва: Высшая школа, 1982.
3. Гумилёв Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. – Москва: Мысль, 1989.
4. Максаковский В.П. География населения мира. – Москва: Просвещение, 2003.
5. Медков В.М. Демография. – Москва: ИНФРА-М, 2017.
6. Пименов В.В. Основы этнологии. – Москва: Изд-во МГУ, 2007.
7. Садохин А.П. Этнология. – Москва: Гардарики, 2000.
8. Хўжайов Т.Қ., Хўжайова Г.Қ. Ўзбек халқининг антропологияси ва этник тарихи. – Т.: Университет, 1995.

XIX ASRNING OXIRIDA QOZOG‘ISTONDAGI IJTIMOTIY-SIYOSIY AHVOL

Aliyev Utkur – dotsent, M.Avezov nomidagi Janubiy Qozog‘iston tadqiqot universiteti,
M.O.Abduraxmanova – Chimkent shahar, Qaratau tumani 109-umumiy maktab Tarix fani ustozi,
Qozog‘iston Respublikasi

XX asrning 60-yillarida amalga oshirilgan boshqaruv va sud islohotlari birdaniga amalga oshirilgani yo‘q. Qozog‘iston mehnatkashlari qo‘zg‘olonlarining natijasida «Qonunlar»dagi tartiblarning o‘rnatilishi yigirma yildan ortiq vaqtga cho‘zildi. Qozog‘istondagi boyliklarni egallash jarayonida kapitalistik munosabatlarning o‘sib borishi jamiyat hayotiga har tomonlama ta’sir ko‘rsatdi. Bu o‘zgarishlarning iqtisodiy jihatdan asoslanganligini taqozo etardi.

1886 yil 2 iyunida «Turkiston o’lkasini boshqarish va soliq o’zgarishlarini kiritish to’g‘risida», 1891 yil 25 martda «Akmo’la, Semey, Yettisuv, Ural va To’rg‘ay oblastlarini boshqarish to’g‘risida» nizomlar tasdiqlandi. Bu qonunga asosan Qozog‘iston hududini boshqaruviga ayrim o’zgarishlar kiritildi. Turkiston o’lkasida uch oblast tuzildi: Sirdaryo, Farg‘ona va Samarqand. Avvalgidek oblastlarni uezdlarga bo’lish asosida tuzildi. O’lkani boshqarishning markazi Toshkent shahrida joylashgan edi.